

Förord

När Jesus från Nasaret befinner sig i sin hemstads synagoga frågar sig åhörarna vad det är för en vishet han har fått så att han kan göra sådana underverk med sina händer! Visheten var för Nasaretborna förankrad i händerna, inte i huvudet! De betonade praktik inte teori.

I samband med tidigare författarskap och arbete med bibeltexten har jag kommit att reflektera kring skillnader mellan den grekiska och den judiska synen på tillvaron och hur de två olika synerna påverkat oss i västerlandet, i både samhälle och kyrka. Att det finns en påverkan är ett historiskt faktum och helt naturligt. Den västerländska kulturen har sina rötter både i antiken och i ett bibliskt judiskt tänkesätt. Språk och kulturer skapar världsåskådningar med vars hjälp vi filtrerar det vi ser och tolkar det som händer. Vad har då Aten med Jerusalem att göra? Frågan är klassisk. Den ställdes redan av kyrkofadern Tertullianus på det andra århundradet.

Den religiösa kartan förändrades tidigt i fornkyrkan. Från att vara en rörelse inom judendomen, som först riktade sig till judar och de gudfruktiga som stod judendomen nära, kom den kristna missionen att alltmer rikta sig till människor utanför de inre cirklarna. Därmed kom den kristna kyrkan också att möta en helt annan kultur, den grekiska. Utmaningen att bibehålla budskapet i en annan kultur är aldrig lätt. Budskap behöver formuleras i en sådan förpackning att mottagaren förstår det. Men kan förpackningen också påverka innehållet? Jag påstår att så har skett.

Jag börjar med att skildra särdragen i den judiska och grekiska synen på livet, visa på skillnader mellan de två och kontakten dem emellan. Jag ger sedan i avsnittet "Med Jerusalem som utgångspunkt" några exempel på hur de judiska rötterna kommer fram i den unga kristna kyrkan och hur den kristna tron beskrevs och tolkades utifrån en judisk livssyn. I avsnittet "Med Aten som utgångspunkt" visar jag på det omvända; områden där den kristna tron mera beskrevs och tolkades utifrån det grekiska och

dess begrepp. Därefter visar jag på några följder det fick för tro och liv. I det avslutande avsnittet. "Jerusalem i vårt Aten", vill jag visa vad en ökad insikt om den kristna trons judiska rötter kan betyda för tro och liv i en "grekisk", västerländsk tillvaro.

Många termer kan användas för i ungefär samma sak. Ska man tala om "antikens", "grekiskt" eller ett "hellenistiskt" tänkesätt och om "semitiskt", "judiskt", "israelitiskt" eller måhända "bibliskt" tänkesätt? Jag väljer att tala om "grekiskt" och "judiskt". Med "grekiskt" avser jag det tänkesätt som var förankrat i antiken, alltså inte enbart i Aten utan också i Rom. Med "judiskt" avser jag den judiska synen på tillvaron, något före, under och något efter nytestamentlig tid. Jag väljer att med aposteln Paulus (1 Kor 1:22) använda termerna "juden och judarna" och "greken och grekerna" medveten om att det som anges inte gäller alla greker och judar. Med termerna syftar jag på det som man i de judiska och grekiska traditionerna i regel har betonat.

Boken skall inte betraktas som en vetenskaplig avhandling, även om den också vill använda vetenskapliga rön. Den är undersökande till sin karaktär och vill på ett lättillgängligt sätt lyfta fram både fakta och funderingar.

Och ändå, ett lästips. För en del kan det löna sig att börja i avsnittet om konsekvenserna för tro och liv och sedan arbeta sig bakåt i den teoretiska bakgrunden!

Jag är medveten om att jag gör mig sårbar på många punkter i och med att jag behandlar flera områden utan att på alla punkter kunna ta in alla aspekter, inte minst det historiska förloppet. Två större avgränsningar har jag av utrymmesskäl varit tvungen att göra. Reformatorn Martin Luther kom genom sitt översättningsarbete att lyfta fram det judiska på ett nytt sätt. Problemställningen "Wittenberg mellan Jerusalem och Aten" överlämnar jag åt andra skribenter. En annan avgränsning är Jesus kritik av sin tids judendom som den kommer fram i Nya testamentet. Trots dessa avgränsningar hoppas jag att läsaren med hjälp av min analyserande text ska kunna skönja en del utvecklingslinjer. Och sedan tillämpa en del slutsatser.

Jag är mycket tacksam till Göran Larsson, präst i svenska kyrkan och docent i judaistik, för värdefulla synpunkter på bokprojektet. Likaså går mitt tack till de finlandssvenska prästerna Lutherkännaren, teologie doktor Leif Erikson, teologie doktor Håkan Granberg, mångårig lärare vid det lutherska universitetet i Hongkong, och till teologie doktor Svante Lundgren, docent i judaistik, lärare och forskare vid Lunds universitet. Mitt tack går också till politices och teologie magister, pastor Marcus Jakobsson för värdefull språkgranskning, till Linnea Ekstrand för layouten och Per-Richard Levälähti för arbete med bokpärmen.

Boken har skrivits jämsides med slutförandet av två andra alster: *Fort-sättning följer. En vandring genom Apostlagärningarna* och *Därför kristen. 50 teser för kristen tro. En pamflett för den som söker och den som funnit*. De tre bokprojekten har berikat varandra.